

ДРУШТВЕНО ЧИТАЊЕ

Бранка Рисџивојевић

*Народна библиотека Србије,
Београд*

Hose-Antonio Kordon-Garsija [et al.], *Društveno čitanje :
platforme, aplikacije, oblaci i tagovi*,
Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2017.

УДК: 028:004.738.5(049.32)
519.688:655.25(049.32)
002:004.08(049.32)

Народна библиотека Србије објавила је публикацију *Друштвено читање :
платформе, апликације, облаци и тегови* у преводу Весне Глушчевић, би-
блиотекара-саветника. Изворно издање објављено је 2013. године у изда-
њу издавачке куће Chandos Publishing, водеће издавачке куће у области
савременог библиотекарства и информационих наука, подружнице изда-
вачке куће Елзевир, највећег светског снабдевача научним, техничким и
медицинским информацијама. Аутори ове публикације предавачи су и
руководиоци на Универзитету у Саламанки: Хосе-Антонио Кордон-Гар-
сија (проучавање издавачке индустрије и историје књиге и читања, по-
себно њихових савремених облика), Хулио Алонсо-Аревајо, руководилац
Библиотеке за превођење и документацију, професор Раquel Гомес-Дијас
(ужа специјалност представљање и прикупљање информација, извори
информација, електронске књиге и дигитално читање), Денијел Линдер
(књижевно превођење). Ова публикација носи нумерацију 22 у Едицији
Савремена библиотека Народне библиотеке Србије.

Прво поглавље – *У сусрет новим концепцијама књига и читања* уводи
нас у основну тему: нове информационе технологије, посебно интернет,
подстакли су нове начине писања и нове начине читања који излазе из

традиционалног оквира књиге као коначног штампаног производа. Још 1962. године Маклуан је предвидео простор виртуелних комуникација и пропаст штампаних медија. Двадесети век обележили су радио, телевизија и телефон и његово предвиђање делимично се остварило: штампана књига, односно „Гутенбергова галаксија“ није нестала, али се у међувремену појавио Интернет.

Разматрајући питање „Шта је књига?“, аутори наводе да је, по некима, „штампана књига скоро најсавршенији инструмент комуникације икад постигнут у људској историји, намењен преносу и чувању. Од основних дефиниција књиге да је то „сет листова папира или сличног материјала који су повезани у један том, или мисао записана на медиј путем инструмента писања и пратећи скуп основних правила правилног писања“, до става да књига има „симболички статус као културни артефакт“. Традиционална Унескова дефиниција књиге да је то „непериодични штампани материјал који има 49 страна или више, без корица“ (Unesco, 1964) данас не покрива велики део издавачке продукције присутне на тржишту. У том смислу део првог поглавља посвећен је теорији о Гутенберговој парентези. Ова теорија се базира на тврђењу да су 500 година штампаног текста биле само парентеза (основно значење ове реторске фигуре је уметак, уметнута реченица у заградама) између усменог света скоро целог историјског периода, све до изума штампарске пресе, и друге усмености коју доживљавамо од изума Интернета.

Посебно важан моменат је појава Web-а 2.0. Овај термин први пут је употребљен 2003. године да означи другу фазу развоја веба, чија је основна карактеристика све већа повезаност учесника. Web 2.0 је фокусиран на могућност корисника да креирају и деле (шерују) информације онлајн, путем друштвених мрежа, блогова и веб-заједница, читалац-корисник друштвене мреже може да интервенише у објављеном тексту и сада се он појављује као нова парадигма у ланцу издавач–публикација. Аналогни универзум у сфери читања некада су били читалачки клубови, трибине, промоције књига. Сада, у дигиталном универзуму, то су блогови и различите друштвене мреже.

Друго поглавље – *Апликације за читање: анализа*, бави се уређајима за читање: од персоналних рачунара преко електронских читача, таблета, смарт-телефона и сл., до апликација: оперативни системи, формати за дешифровање садржаја, интеракција и организација садржаја (персонализација приказа, подешавања, анотације). Опис је веома информативан и исцрпан. Представљене су најпопуларније апликације: Aldiko Book Reader, RBReader, Kindle, Ibooks, Kobo, Moon Reader, Readmill, Goodreader апликације за читање новина, стрипова.

У трећем поглављу – *Нови ѝсловни модели за читање у облаку*, реч је о чувању и приступу подацима и апликацијама на интернету. Читање у

облаку је читање е-књига независно од уређаја или формата, под условом да су меморисани на интернету. Чињеница да меморишемо све мање и мање информација на нашим компјутерима и проводимо више времена повезани са интернетом: складиштимо видео-снимке на YouTube каналу, Flickr (фотографије), Slideshare (PowerPoint презентације) или користимо друштвене мреже као што су Twitter и Facebook. Аутори расправљају о неколико аспеката читања у облаку: књиге и услуге у облаку за е-књиге, пословни модели облака, корисничка права у моделима облака.

Слободан приступ е-књигама наслов је четвртог поглавља. Шта је слободан приступ? Слободан приступ је међународно стандардно име које се користи да опише способност консултовања научног документа у отвореном формату и бесплатно. Један од најинтересантнијих развоја у овом процесу је покрет Open Access (ОА), који је довео до стварања више од 1.500 (2013) складишта научних информација. Слободан приступ (ОА) дефинисан је следећим суштинским карактеристикама: ОА радови су бесплатно доступни свима; слободан приступ суштински се односи на онлајн дигиталне документе који су доступни преко интернета; научна документа су главни део доступних радова; чланци из часописа су основа ОА покрета, мада су друге врсте докумената такође доступне у слободном приступу; аутори не примају никакву компензацију за свој труд од комерцијалних субјеката; ОА документи су доступни у широком спектру модалитета, али ауторство и интегритет сваког документа гарантовани су кроз лиценцирање.

Где је у свему овоме место библиотеке? Аутори сматрају да су, у координацији са издавачима, библиотеке идеално позициониране да пруже услугу заједницама којима служе у процесу селекције, продукције, описа, складиштења, повраћаја и, наравно, приступ ОА електронским књигама. Саме библиотеке дигитализују своје фондове старе стотинама година и чине их доступним корисницима. Међу дигиталним библиотекама које завређују највећу пажњу су Project Gutenberg, World Digital Library и European Library. Конгресна библиотека у Сједињеним Државама створила је World Digital Library и почела је са радом 21. априла 2009; Европеана – дигитална библиотека, од 20. новембра 2008, јесте библиотека слободног приступа која служи Европи. Посебну пажњу аутори посвећују можда најконтроверзнијем подухвату електронских књига: широк обухват и самонаметање Google Books иницијативе. Google Books је пројекат чији је циљ да дигитализује све залихе књига у свету и да се оне учине доступним веб-корисницима. Платформе за самостално издавање и стриминг читање такође су обрађене детаљно.

Платформе друштвеног читања: дијатноза и процена наслов је петог поглавља. Читање се радикално променило са појавом нових информационих технологија; ова промена укључује већу социјализацију и дељено управљање. Постоји теоретска расправа о томе да ли је исправно називати

нове праксе „мултимедијално читање“ или је боље користити термине као што су метамедијално читање, онлајн читање или интерактивно читање. Ту је и расправа о терминима као што су транслитерација, мултимедијална писменост и информациона писменост. Чини се да се већи значај придаје медијумима/посредницима него самом читању. Расправља се и о томе шта је исправније рећи: „дељено читање“ или „друштвено читање“! Представљено је и неколико примера пројеката дељеног читања (твитература Ромео и Јулија) где су учесници позвани да се изражавају, тј. пишу као Ромео или Јулија.

Платформе друштвеног читања омогућавају: анотације, подвлачење, осветљавање текста, бирање штампе, величина слова и проред између редова, широк спектар услуга. Оне у основи нуде могућност коментарисања било ког рада који већ постоји у бази, спајајући све интервенције у бази података и омогућавајући развој означавања и процеса. Исцрпно су представљене платформе друштвеног читања: Anobii, Babelio, BookShout, Goodreads book club, Koro, Readmill... Занимљиве су и расправе о томе шта чини читаоца друштвеним, како постајете друштвени читалац и како мишљења других утичу на наш избор? Студије показују како читаоци све више бивају поколебани мишљењима других читалаца када долазе да купе нову књигу. Мреже друштвеног читања постале су један од главних система за дискриминацију између књига у време када и новца и времена има мање.

У шестом поглављу, под насловом *Персонализација система садржаја*, детаљно су објашњени начини на које садржаји могу бити персонализовани: креирањем личних налога повезаних са сајтом, конфигурацијом подешавања налога, организовањем испитивања у фајловима, дељењем фајлова, креирањем информација упозорења помоћу претходно дефинисаних термина или претраживања записа, удруживањем садржаја, креирањем ознака за радове. Друге погодности које учесник у отвореном приступу може имати јесу извоз регистара, подвлачење, истицање, бележење и ревизија радова, интерпункција садржаја, читање препорука, везе са блоговима, четовима итд., везе са друштвеним мрежама, видео и други формати, прилагодљивост у преузимању и форматима читања. Највећи део поглавља посвећен је феномену Amazon.com – највећој компанији електронског пословања у свету.

Седмо поглавље – *Друштвено означавање и његове апликације за академско и читање у слободно време* посвећено је таговању: корисници, учесници у друштвеном или дељеном читању креирају информације. Они такође могу да учествују у класификацији информација и процесу описа. Све до скоро, задатак описа садржаја информација био је скоро искључиво терен документационих стручњака (библиотекара каталогизатора и класификатора). ISO стандард 5963:1985 дефинише индексирање као „чин описивања и идентификовања документа терминима његовог предметног садржаја“.

Један од најважнијих алата за индексирање је тезаурус, из кога се термини који се могу користити у специфичним контекстима, тј. дескрипторима, могу издвојити. Процес слободног додељивања ознака информацијама и објектима са циљем да милионима других корисника буде омогућено да их лоцирају преко Web 2.0 претраживача зове се фолксономија. Уз помоћ онлајн сарадничких алата, корисници текста учествују у процесу означавања информације коју текст садржи док такође имају приступ ознакама/таговима које су заједнички доделили други корисници у исто време. Значај тагова је огроман: путем њих омогућено је претраживање садржаја. Као и све, и ово има мане: индивидуални приступ, дискриминаторско понашање, коришћење простих речи – унтерма, неконтролисани речник подложен полисемији, синонимима и двосмисленим терминима. И поред тога, друштвено означавање, тј. индексирање доприноси развоју семантичког веба, пошто генерише листе вишеструких синонима.

Завршно, осмо поглавље – *Уместо еџилога*, посвећено је занимљивим примерима друштвеног читања – коментари читалаца упућени ауторима, често иронични и непријатни. Значај друштвеног читања је и у томе што је, у случају књижевности, критика измештена изван уских академских кругова. Ван сваке је сумње да је веома важна моћ друштвених мрежа да учине ауторе и њихове радове све видљивијим на глобалној лествици, чак и када су коментари о њима на интернету негативни. Закључак је да је будућност друштвеног читања непредвидива, оно ће свакако опстати, а његов развој зависиће од развоја технологије.

На крају, дате су информативне листе са кратким описом садржаја на следеће теме: претраживачи за електронске књиге, дигиталне библиотеке, иницијативе е-књига, докторске дисертације онлајн, софтвер са слободним приступом за е-књиге. Обимна библиографија може послужити као инспирација за даље читање на тему. У складу са темом многе од референци доступне су онлајн.

Како ће се библиотеке прилагодити тренду друштвеног читања, зависиће од поделе посла. Библиотеке сада своје место проналазе у дигитализацији својих фондова, омогућавајући тако један од давно прокламованих идеала савременог библиотекарства – универзалну доступност публикација. Следећи Франкфуртска начела, прокламована 2003, библиотеке треба да обезбеде директан приступ библиографским изворима. Остаје питање ауторских права, заштите дигитализоване грађе и других спорних момената.

